

Latvijas Universitāte
LU emer.prof., Dr.fiz.,
ANDRIS BROKS
+371 26 567 120
andris.broks@lu.lv
<http://blogi.lu.lv/broks/>

LU izvēles studiju kurss / SDSK1034 /

DOMĀŠANAS SISTEMOLOĢIJA 2016-2017. studiju gads (2.sem.)

1.DAĻA

Sistēmiski padomāsim Lielās Domas – “Pasaule”, “Cilvēks”, “Dzīve”, “Sabiedrība”

Ir aizvadītas divas priekšvārda lekcijas, tajās apzinot kursa būtību un sūtību, kā arī kursa īstenošanas organizāciju. Ir aizvadītas arī divas kursa ievada lekcijas, kurās apzinājām kursa pamatjēdzienus – **sistēma**, sistēmas struktūras **sakārtotība** un visa **kopsaistība** kā sistēmu īpašību izcelsmes vispārīgais cēlonis. Līdz ar to ir ielikts pamats turpmākajam patstāvīgam un radošam studiju procesam, sistēmiski domājot par izvēlētām parādībām – veicot to izzināšanu izmantošanai savā dzīves praksē.

Apzinot sistēmisko domāšanu – domāšanas sistēmiskumu jeb sakārtotību, **darīsim to apzināti domājot sistēmiski** – **veidosim noteiktas domu struktūras – kopsaistītu domu kopumus jeb sistēmas**. Īpaši ievērosim jau līdz šim apzināto prakses un teorijas vienotību, proti, domāsim domas un lietosim atbilstošos vārdus saistībā ar konkrētām dzīvē novērojamām parādībām (lietām un procesiem) un nevis tikai abstrakti - formāli - teorētiski runāsim par domāšanu kā tādu atrautībā no dzīves realitātes – mūsu materiālās pasaules. Veidosim hierarhiskas domu struktūras, vizualizēsim šīs struktūras – darīsim tās uzskatāmas ar atbilstošām strukturloģiskajām shēmām jeb domu kartēm.

Par ko domāsim – kādas domas domāsim ?

Domāsim Lielās Domas, kuras apzīmē/raksturo šādi četri atbilstoši vārdi:

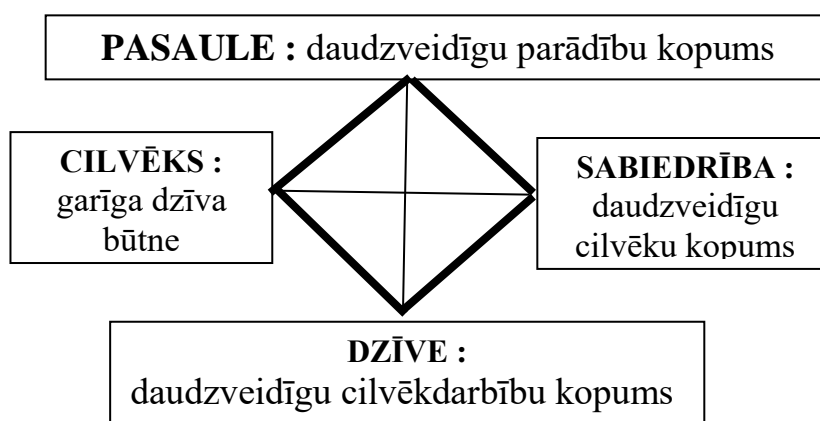
PASAULE, CILVĒKS, DZĪVE, SABIEDRĪBA

CILVĒCES LIELO DOMU KVADRĀTS

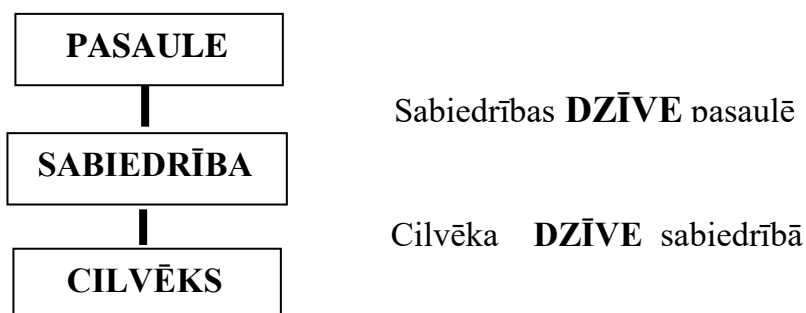
Katra no augšminētajām Lielajām Domām ir mūsu Domu Pasaules kā sistēmas daļa. Katra no šīm Lielajām Domām mūsu apziņā atveido ar attiecīgajiem vārdiem apzīmētas Materiālās Pasaules parādības.

Uzsākot sistēmiski apzināt Lielo Domu kopumu kā sistēmu “Cilvēces Lielo Domu kvadrāts”, vispirms noskaidrosim šīs sistēmas apakšsistēmu būtību (atbilstošo vārdu nozīmi – to būtību, jēgu). Citiem vārdiem, kā tas zinātniskajā teoretizēšanā ir pieņemts, vispirms dosim atbilstošo jēdzienu/vārdu iespējami īsas, skaidras un izsmelošas definīcijas – noteiktus skaidrojumus. Kopsaistot augšminētās Lielās Domas kvadrātveida struktūrā, kvadrāta malas un diagonāles uzskatāmi apzīmē attiecīgo domu savstarpējo kopsaistību.

Cilvēces Lielo Domu kvadrāts

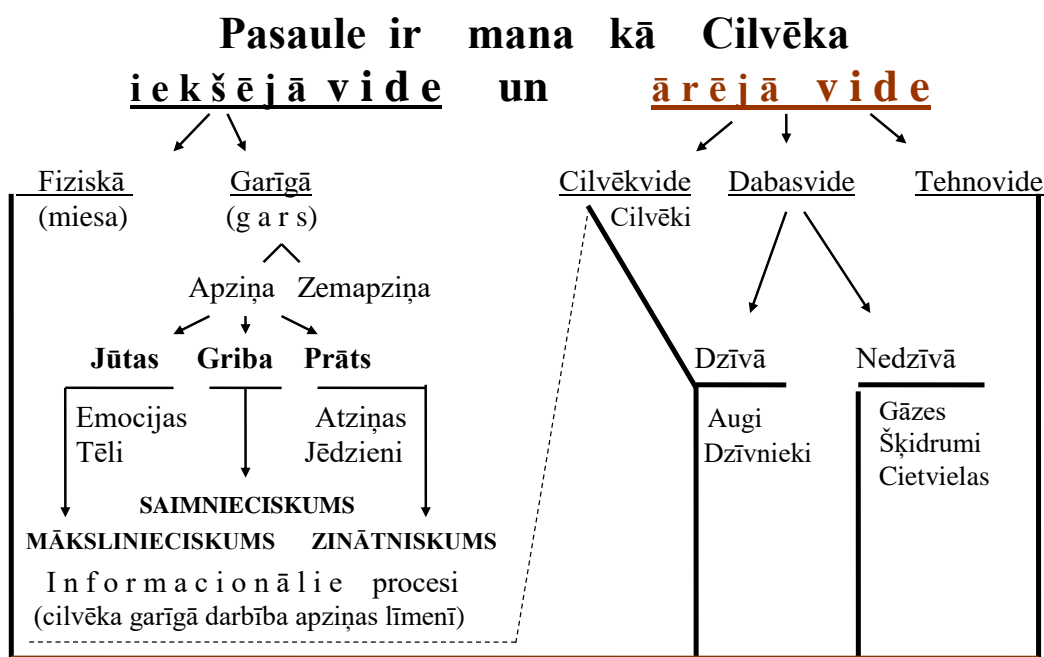
Raksturojot sistēmas “Cilvēces Lielo Domu kvadrāts” daļu kopsaistību, varam pamanīt Lielo Domu “Pasaule”, “Sabiedrība” un “Cilvēks” vertikālo (pakārtoto) kopsaistību. Lielā Doma “Dzīve” savukārt šo kopsaistību procesuālajā skatījumā un redzējumā.

Vispirms turpināsim kopsaistībā apzināt jau kursa priekšvārdā un ievadā iepazītos jēdzienus Pasaule un Cilvēks. Šo jēdzienu savstarpējo kopsaistību varam īsi, skaidri un izsmeloši formulēt šādi: cilvēks pasaulē un pasaule cilvēkā.

1. PASAULE UN CILVĒKS (Cilvēks Pasaulē un Pasaule cilvēka – divas pasaules)

PASAULE ir daudzveidīgu parādību kopums, kurā ikviens **CILVĒKS** ir viena no šīm pasaules parādībām. Citiem vārdiem, cilvēks ir pasaules daļa un šī atziņa sistēmteorētiski pozicionē cilvēku pasaulē.

Cilvēka materiālā dzīvesvide

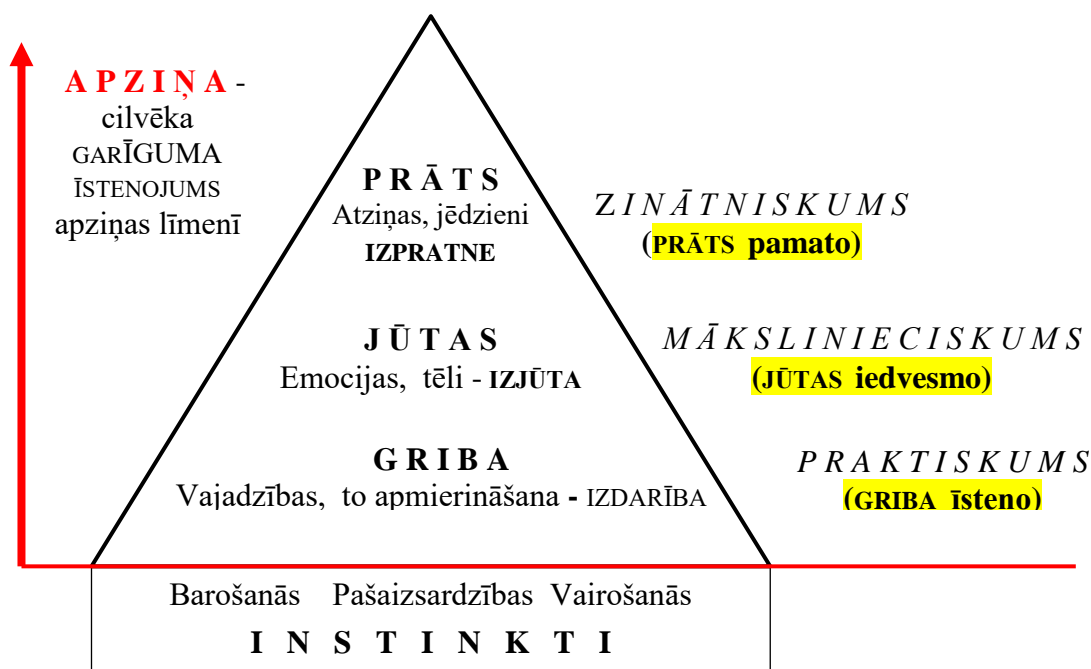
Mainība mums visapkārt un mēs mainībā – tāds ir mūžības likums. Cilvēces vēstures Jauno laiku posmā visbūtiskākās pārmaiņas ienes **zinātnes un tehnikas revolūcijas sasniegumu izmantošana**. Zinātnes un tehnikas straujā progresa dēļ cilvēces dzīvesvide kļūst arvien mākslīgāka jeb tehniskāka, kamēr dabasvide jau prasa īpašu aprūpi un aizsardzību pret cilvēku saimnieciskajām darbībām. Strauji veidojas cilvēku pašu izveidotajai mākslīgajai dzīvesvidei jeb tehnovidei atbilstošs **tehnocilvēks**.

Gluži kā īsti cilvēki – Ķīnā radīti fantastiski roboti (19)

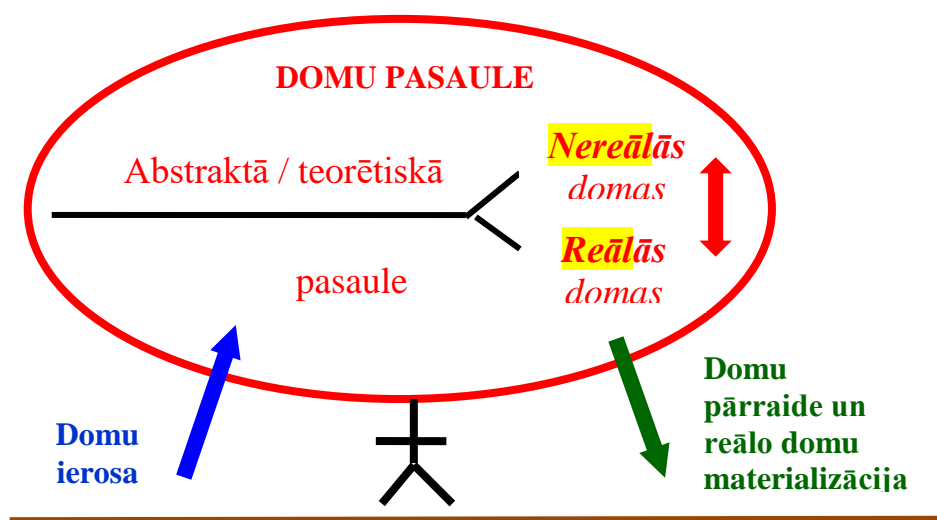
DELFI Bizness | 29. oktobris 2016 17:02

Saprātīgais cilvēks : apziņa (griba, jūtas, prāts) virs instinktiem

PASAULE CILVĒKĀ : reālās un nereālās domas

Sajūtamā jeb materiālā jeb reālā jeb konkrētā pasaule

Reālās domas - domas, kuras ir iespējams realizēt, īstenot praksē

Nereālās domas - domas, kuras nav iespējams realizēt, īstenot praksē

Pasaules atveids telpā un laikā

Visas sistēmas raksturojas ar divām to pamatīpašībām – uzbūvi un mainību. Ikvienas sistēmas uzbūvi savukārt raksturo sistēmas sastāvdaļu savstarpējais novietojums – sistēmas telpiskā struktūra. Ikvienas sistēmas mainību savukārt raksturo mainības stāvokļu struktūra. Šajā sakarībā saka, ka cilvēks apzina pasaules parādības telpā un laikā, raksturojot parādības kā mainīgos ķermeņus ar to atbilstošajiem telpskajiem un mainības stāvokļiem. **STĀVOKLIS - ikvienas parādības raksturojuma elementārdaļa** (atcerieties fundamentālo atziņu : cilvēks apzina pasauli pa daļām, tās savstarpēji salīdzinot un kopsaistot). Atveidojot domas un domāšanu, jēdziens **T E L P A** pastāv saistībā ar domu savstarpējā novietojuma uztveri, bet jēdziens **L A I K S** - saistībā ar domu daudzveidīgo mainību. Citiem vārdiem, abi vārdi/jēdzieni izsenis raksturo atbilstošās divas augšminētās materiālās paaules ķermeņu fundamentālās īpašības.

TELPA - sistēmas uzbūves sastāvdaļu savstarpējo novietojumu raksturojošo stāvokļu kopums.

LAIKS - sistēmas mainību raksturojošo mainības stāvokļu kopums.

Neierobežots stāvokļu kopums telpā - **VISUMS**

Neierobežots stāvokļu kopums laikā - **MŪŽĪBA**

Apzināto pasauli sastāda ierobežots, cilvēces apzināto parādību kopums - tas, ko cilvēki sauc par materiālo pasauli, ir **VISUMA** un **MŪŽĪBAS** cilvēces apzinātā daļa.

Pasaule telpā - v i s u m a apzinātā daļa
Pasaule laikā - m ū ž ī b a s apzinātā daļa

